

Medelhavsstenskvättan som blev en Nunnebstenskvätt – ett första fynd för landet

Text: Gunnar Lignell

Västmanland har ännu så länge fyra första-fynd av fåglar i landet. Tre arter, och omständigheterna kring dessa fynd har tidigare redovisats i Fåglar i Västmanland (FiV). Det rör sig om första fyndet av dvärgördröm, flodsångare och prärietrana. Det fjärde fyndet, av en stenskvätt, skulle visa sig vara en svår nöt att knäcka.

Vi får flytta oss bakåt i tiden till början av oktober 1975 för att bena ut den här historien. Söndagen den 5 oktober besökte skådarkompisarna Sylve Andersson, Hans Jansson och Hans Weström, Näs i norra delen av Fläcksjön. Gänget kom från den närbelägna Gussjön och nu skulle alltså Fläcksjön scannas av. Klocken var vid pass 12:30 då en fågel med mycket distinkt teckning sågs sitta på en telefontråd. Fågeln var mycket rörlig och för upp på taknocken på en intilliggande lada och kunde då bestämmas till en stenskvätt, men vilken art?

Den vita övergumpen, kroppshållningen och knixandet på stenskvättemanér, allt pekade mot en art stenskvätt, men frågetecknen hoppade sig nog. Sylve Andersson skriver i sin artikel i "Meddelanden från Västmanlands Ornitologiska Förening" (MVOF), att fågeln var på det hela ganska stillsam och oskyggt, utom när den på flugsapparmanér fångade insekter mot en ladugårdsvägg.

Fågeln fotograferades och kunde efter att ha konsulterat fälthandboken "Alla Europas fåglar i färg" (Bruun & Singer 1970) slutligen bestämmas till en hane av arten medelhavsstenskvätt (*Oenanthe hispanica*).

Det här var långt före mobiltelefonernas och larmens tid, innan internet och möjlighe-

rades av Lars Svensson i brev, där han dock pekar på att teckningen på strupen något avviker från den hanar av nominatrasen har. Det fanns trots allt vissa tvivel, och Lars Jonsson som under sent 1980-tal arbetade intensivt med att ta fram underlag till sin bok "Fåglar i Europa" som kom ut 1992, var nog den som kom att väcka frågan om en omgranskning av fyndet.

Han berättar i telefon att han själv såg en nunnebstenskvätt på Faludden, Gotland i oktober 1988 och att skvättorna som arkomplex är intressanta. Lars Jonsson satt då också i raritetskommittén, varför han kontaktade Stefan Björklund för att på nytt få granska de bilder som fanns på fågeln från Fläcksjön. Denna förnyade granskning, och med den kunskap om skvättor som Lars kunde tillföra ledde till att fågeln som alltså bestämts till landets första medelhavsstenskvätt, istället blev landets första nunnebstenskvätt.

Enligt "Svenska fågellistan" på Club 300:s hemsida finns hittills i landet 43 fynd av nunnebstenskvätt. Det andra fyndet gjordes den 24:e oktober 1982 vid Segerstads fyr på Öland. Huvuddelen av fynden är ostliga med flertalet fynd på Öland och Gotland.

Vetenskapligt beskrivs nunnebstenskvättan första gången 1770 av den ryske naturhistorikerna Ivan Ivanovic Lepechin. Tillsammans med Pallas är han även den förste att även beskriva skrätärman. Lepechin ledde en upptäcktsresa genom norra Ryssland och Ural mellan åren 1768-1772. Han var lärjunge till Linné och levde 1740-1802.

Tommy Tyrberg har försökt härleda och tyda namnen på fåglar i sin bok "Svenska fåglars namn". Han håller för troligt att namnlederna "skvätt" troligen avser skvättornas vana att niga och klippa med stjärten. Namnet nunnebstenskvätt används första gången på svenska 1924 i översättningen av Brehms, Djurens liv. Fåglarne. Namnet tros vara en direkt översättning av tyskans "nonnensteinschmäter" och syftar sannolikt på hannaens svartvita dräkt med det vita huvuddoket som påminner om en dräkt som nunnor bär.

FOTO: JÖRGEN LINDBERG

Nunnebstenskvätt, november 2003

ten att snabbt kabla ut sina bilder fanns. Det var således en om fyndet ovetande Stefan Björklund från Sala som besökte lokalen dagen därpå den 6:e oktober. Stefan träffade på fågeln cirka 300 meter längre norrut och på samma plats uppehöll den sig också när Karl-Gunnar Källebrink såg den. Både den 6:e och 7:e oktober sågs fågeln på nära håll och kunde fotograferas. Den 8:e oktober, som bjöd på kyligt väder och duggregn, fanns inte fågeln på plats.

I Stefan Björklunds artikel i Vår Fågelvärld" (VF 37 s 59-62) finns detaljerad beskrivning av både fyndomständigheter och dräktbeskrivning. Artbestämningen konfirme-

Att stenskvättor är ett komplicerat kapitel kan var och en som bläddrat i "Fågelguiden" intyga. Till släktet *Oenanthe* finns 16 olika arter beskrivna. Det verkar säkrast att få se och bestämma en hane i sommardräkt. För övrigt kan noteras att det dröjde till 1996 innan första fyndet av medelhavsstenskvätt dök upp i Västmanland. Det var i Hällefors den 8:e november och var det 4:e fyndet i landet. ■

Tack
till Thomas Pettersson som som förtjänstfullt plockat fram de äldre artiklarna som beskriver fyndet.

Tryckta källor

Andersson, Sylve 1976. Medelhavsstenskvätt (*Oenanthe hispanica*) vid Fläcksjön – ny art för Sverige, i Meddelanden från Västmanlands Ornitologiska Förening (MVOF).
Björklund, Stefan 1978. Medelhavsstenskvätt *Oenanthe hispanica* anträffad i Sverige (Vår Fågelvärld årgång 37, s.59-62).
Eklom, Lars 1991. Svenska fåglars vetenskapliga namn. Katrineholm.
SOF. 2002. Sveriges fåglar. 3:e upplagan. Stockholm.
Svensson, L. & Mullarney, K. & Zetterström, D. 2009. Fågelguiden. 2:a upplagan. Trento.
Tyrberg, Tommy 1996. Svenska fåglars namn.... VF Supplement 24.
Vår Fågelvärld 1990 årgång 49, sidan 475.

Ötryckta källor

C3.igoterra.com Svenska fågellistan
Pettersson, Thomas. 3 maj 2018. Västmanlands fåglar.... Hemsida :http://hem.bredband.net/thomaspetersson/VF.htm
Telefonsamtal med Stefan Björklund 3 maj 2018.
Telefonsamtal med Lars Jonsson 3 maj 2018